

Vi är en oas för utsatta kvinnor

Lina Gustafsson är veterinär och författare.

Bild: Viktor Gårdsäter

Delaktighet i dolda dåd: Ett vittnesreportage som saknats

2020-03-24 | Lisa Gålmark

EKONOMI "Sanningen är uppdagad och kejsaren står naken. Men för att bokens vittnesmål ska uppnå full betydelse krävs engagerade medier och en veritabel folkresning." Lisa Gålmark har läst Lina Gustafssons Rapport från ett slakteri och konstaterar att mer står på spel än många trott.

Som dokumentär författare eller filmare måste en ta ett existentiellt beslut. Om det en dokumenterar visar sig vara ett övergrepp, ska en låta skeendet löpa på? Eller ska en ingripa? Vad, närmare, ska avgöra vilket?

Rapport från ett slakteri

Av **Lina Gustafsson**

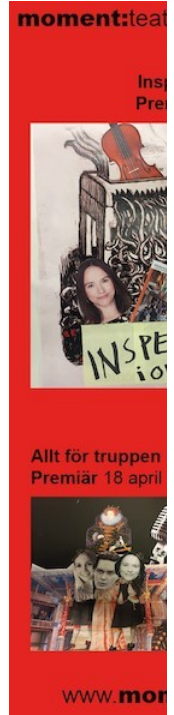
Natur och kultur (2020)

I nära ett och ett halvt sekel har varelsers förtingligats i slaktfabriker utan att ha gjort sig skyldiga till något annat än att finnas till. I det postindustriella samhället är det en gåta. Varför har inte köttbranschen omstöpts i samklang med vad som i dag är känt om deras behov och rätt till respekt? Hur är det möjligt att slakthusen fortfarande existerar? Hur kan ursprunget, själva modellen, till fenomenet koncentrationsläger vara tillåtet?

Är skälet att allmänheten inte begär att få se verkligheten? Att dramat alltför sällan blir föremål för grävande reportage, kritik och gestaltning? **Upton Sinclairs** *Vildmarken* om Chicagos slakthus utgavs 1906 (på svenska 1906, 1925, 1928, 1945, 1950, 1977, 1983); **Ruth Harrison** lyfte de industriella villkoren i *Animal machines* 1965; konstnären **Sue Coe** trotsade förbudet att fota och filma genom att teckna 1995; utredaren **Gail Eisnitz** intervjuade arbetare i *Slaughterhouse* 1997; **Timothy Patchirat** forskade deltagande i *Every twelve seconds* 2011; poeten **Ted Genoways** förmedlade historien om amerikanskt fläsk i *The chain* 2014.

Journalisten **Gun Lauritzson** lyfte arbetsvillkoren i *Aftonbladet* 1980; organisationen Djurrättsalliansen har fotat och filmat ett flertal gånger; fotografen **Erik Lindegren** ställde ut *Walls of glass*; Scenkonstgruppen spelade *Grismanifestet* på Teater Brunnsgratan fyra; veterinärstudenten **Felicia Hogrell** larmade i *Expressen* i höstas; **Norun Haugen** avslöjade den norska grisköttbranschen 2019 (sebart på SVT play) med frågan: Om djuren har det så bra som det hävdas, varför får jag då inte komma och se dem?

Till denna otillräckligt uppmärksammade tradition fogar veterinären **Lina Gustafsson** ett vittnesreportage som tidigare saknats.

Veterinären som vittne befinner sig mitt ibland hudpartier, halsar och hjärtan; snittade organ som borde vara bevis på dåd men inte betraktas som sådana. Saken skildras hyperrealistiskt utan metaforer – ”under stövlarna har det fastnat en bit brosk från en luftstrupe” – och bildar ett tre månader långt ögonblick av ledinflammationer, bröstinflammationer, bronkit, bölder, cancer hos haltande, hostande varelser som duschas för att sänkas ner i koldioxidens andnöd och ångest innan de sticks med kniv för att avblodas och förvandlas till korv, kassler, kotlett, fläskkarré.

Tempot och stressen är största möjliga samtidigt som allt står still. Kroppar betvingas, slås med redskap, skriker, kollapsar i akut stress; söker envist fly, gör motstånd. Bandet löper produktionshysteriskt medan Sus scrofa protester ljuder ohörda. Det är tristess och tragedi: storavlade kroppar med social förmåga, mental kapacitet och luktsinne – skarpare än *Canis lupus familiaris* – i oupphörlig produktionsprocess.

Delaktighetsstress

Förloppet mot delaktighet är obevekligt. Från den första grisen ur slaktbilen, granskad och slaktad utan ingripande till första underskriften som blir flera och sedan utan eftertanke. Veterinären kämpar emot och söker behålla inlevelsen, att se och bistå individerna, men takten och antalet ointetgör strävan. Hon räknar ned dagarna som om hon ritade streck på väggen i en fängelsecell: en, två, tre, upp till den sista åttiofemte dagen.

Här finns inget djurskydd att söka uppnå, bara grader i helvetet. Mer eller mindre sjukdom, fler eller färre slag. Det enda som kan göras är att döda varelserna ”lite tidigare”. Eftersom felet är grundläggande kommer allt inom det bestå av absurda lösningar och arbetarna, undantagslöst män, kan ”banka på” de alltför bekanta objekten som en ärlig och konsekvent handling. Vanliga trevliga människor intar en påbjuden avlönad beteenderoll och medvarelsen djuret transformeras från varelse till anonymt föremål.

Så börjar förnuftet att propa på ansvar: Vem blir jag som gör eller bidrar till detta? Var står jag i denna dödens produktionsapparat, detta mikrokosmos av undergång?

Under efterkrigstiden uppfann strategier inom den amerikanska militären ett effektivt sätt att träna bort den mänskliga motviljan mot att skada. Låt soldaterna skjuta digitalt samtidigt som de har sin favoritmusik på i hörlurar. Metoden togs till industrin för att bistå arbetare med att stå ut, ja till och med trivas i arbeten som tidigare hade den absolut högsta personalomsättningen. Hörlurar med musik i öronen på arbetarna underlättade den senmoderna slakten.

Helvetet kunde plötsligt framstå som utståbar vardag. Med betoning på framstå: I studien *Killing for a living* vid University of Colorado i USA 2015 fann **Anna Dorovskikh** att slakteriarbetare riskerar drabbas av en särskild sorts posttraumatisk delaktighetstress. Tidskriften *PTSD Journal* förklarar:

”Personalen är anställd för att döda djur som grisar och kor, vilka på det stora hela taget är vänliga varelser. Handlingen innebär att arbetarna måste koppla bort vad det är de gör och distansera sig från varelsen de har framför sig. Denna känslomässiga dissonans kan leda till konsekvenser som våld i nära relationer, social tillbakadragenhet, oro och ångest, droger och alkoholmissbruk samt PTSD.”

Tydligt och ovedersägligt

Sista ledet av delaktighet drabbar konsumenten. Med 1870-talets industri skalades det patriarkala överklassköttet upp till folkföda och destruktionen tog planetär fart: skövlade skogar för accelererande mark- och vattenåtgång (bete och foder), utsläpp av kväve, ammoniak, koldioxid, dikväveoxid, metan (avdunstning och avföring), från djur överförda epidemier och pandemier (zoonoser) som fjäderfä- och svininfluensan. Dödandet i slakterierna blev intimt sammanbundet med den planetära krisen.

I dag syns verkningarna akut: corona-virusrisken drabbar utsatta grupper (äldre, sjuka, flyktingar, fångar), innebär förlorade jobb, samhällskostnader och länder i karantän. I februari införde Kina stopp för konsumtionen och handeln med vilda djur. Om det ska bli möjligt att undvika nya virus måste den internationella och svenska jordbrukspolitiken göra detsamma med den industriella djurhandeln, ge

stöd åt alternativen (ärtprotein, svampprotein, tempeh med flera) och på så sätt skynda på en strukturomvandling.

Maja Ekelöfs *Rapport från en skurhink* från 1970 omskrevs av **Karl Vennberg** som den hittills klaraste och ovedersägligaste bilden av svensk låglönevardag under 1960-talet. Detsamma kan sägas om Lina Gustafssons bild av svensk slaktvardag 2020. Sanningen är uppdagad och kejsaren står naken. Men för att bokens vittnesmål ska uppnå full betydelse krävs engagerade medier och en veritabel folkresning. Enligt organisationen Human rights watch utgör slakteriarbete ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Att inte döda i kommersiellt syfte borde vara en mänsklig rättighet. Att inte avlas för att dödas borde vara en varelsemässig rättighet. Mer står på spel än många trott.

Kommentarer

Den här artikeln saknar kommentarer. Bli först med att lämna en!

annons:

TIPSA FEM FEMINISTER!

En månad/en krona

**Kampanjkod:
#femvår**

Feministiskt Perspektiv – mer än en tidning.